

درسنامه : دوازدهم : در جستجوی پیشرفت و رهایی از سلطه خارجی؛ مطالعات اجتماعی پایه: نهم؛ دبیر: بتول ابراهیمی؛ آموزشگاه: شهیدچمران

۱- شکست های نظامی و سیاسی از روسیه و انگلستان استعمارگر در دوره قاجار ایرانیان را بیش از پیش متوجه ارزش علم کرد و توانمندی های صنعتی اروپاییان را آشکار ساخت.

۲- عباس میرزا، به چه علت خواستار نوسازی و اصلاح امور کشور شد؟

عباس میرزا ولیعهد فتحعلی شاه و فرمانده لشکر ایران در جریان جنگ با روسیه، متوجه تأثیر علم و صنعت بر پیشرفت های نظامی آن کشور و دیگر کشورهای اروپایی شد. عباس میرزا یکی از نقاط قوت روس ها را در جنگ، برخورداری آنها از دانش و تجهیزات پیشرفته نظامی می دانست. او به این نتیجه رسید که تا تغییراتی در جهت پیشرفت های علمی و صنعتی ایجاد نشود، تعداد زیاد سپاهیان ایران و دلاوری و فداکاری های آنها، برای پیروزی کافی نیست.

۳- عباس میرزا برای نوسازی و اصلاح امور کشور چه اقداماتی انجام داد؟

- فرستادن افرادی به انگلستان برای فراگیری علوم و فنون جدید. (تحصیل در رشته های فنی، نظامی و پزشکی) - دستور داد کتابهای را در موضوع تاریخ کشورهای اروپایی به فارسی ترجمه کنند. (برای آگاهی از اوضاع کشورهای اروپایی).

۴- عباس میرزا در آستانه لشکرکشی برای دفاع از هرات که به اشغال انگلیس متجاوز درآمده بود، به طرز مشکوکی، از دنیا رفت.

۵- ناصرالدین شاه در ابتدای سلطنتش، امیرکبیر را به صدراعظمی منصوب کرد و در اداره کشور به او اختیار کامل داد.

۶- در ابتدای سلطنت ناصرالدین شاه و آغاز صدراعظمی امیر کبیر، حکومت قاجار با چه مشکلاتی روبرو بود؟

- شورش در ایالت ها - دخالت های خارجی - بی نظمی و اختلال امور کشوری و لشکری - خالی بودن خزانه

۷- امیر کبیر در سیاست خارجی، توجه ویژه ای به حفظ استقلال کشور داشت و درصدد قطع نفوذ روسیه و انگلستان در ایران بود.

۸- یکی از اقدامات اصلاحی امیرکبیر، تأسیس مدرسه دارالفنون بود.

۹- انگیزه و دلیل امیر کبیر از تأسیس مدرسه چه بود؟

او فرستادن دانشجویان به اروپا را کافی نمی دانست، تصمیم گرفت مدرسه ای به سبک مدرسه های جدید در ایران تأسیس کند تا تعداد بیشتری از ایرانیان علوم و فنون جدید را بیاموزند. او معلمانی را از کشورهای جز روسیه و انگلیس استعمارگر (مثلاً از اتریش) برای تدریس در مدرسه دارالفنون استخدام کرد.

۱۰- یکی از عوامل رشد علمی و صنعتی اروپا پس از قرن پانزدهم چه بود؟

ایران مهد مراکز علمی بزرگ (همچون نظامیه ها و دانشگاه های مشهور مانند جندی شاپور) در طول تاریخ بوده، علوم و فنون متعددی مخصوصاً در زمان اوج تمدن اسلامی، به دست مسلمانان ایرانی و غیرایرانی تولید شده است. آشنایی اروپاییان با این گنجینه تمدنی که غالباً به زبانهای فارسی یا عربی نگاشته شده بود، یکی از عوامل رشد علمی و صنعتی آنها پس از قرن ۱۵ به شمار می رود.

۱۱- علت کندی رشد و نوآوری های علمی ایران به ویژه در دوره قاجار چه بود؟

به دلایل مختلفی از جمله: نالایق بودن برخی حاکمان.

۱۲- چه عواملی موجب شد تا برخی در دوره قاجار به فکر تأسیس مدارس جدید در ایران بیفتند؟

در دوره قاجار، نگاه برخی حاکمان داخلی و روشنفکران به پیشرفت های کشورهای اروپایی دوخته شده بود. برخی از کشورهای استعمارگر به دلیل منافع خود، درصدد تغییر روش های تعلیم و تربیت در ایران بودند تا بتوانند نسل آینده ایران را مطابق با برنامه های خود تربیت کنند. در چنین فضایی و پس از آشنایی با پیشرفت های ایجاد شده در اروپا، برخی افراد مانند میرزا حسن رشدیه تصمیم گرفتند تا مدارس جدیدی در ایران بر اساس روش های جدید تعلیم و تربیت عمومی، تأسیس کنند.

۱۳- برخی از مدارس تازه تأسیس شده در ایران چه ایرادی داشتند؟

متناسب با فرهنگ اروپاییان ساخته شده بود و تفاوت های جدی با سبک و فرهنگ تعلیم و تربیت در ایران اسلامی داشت.

۱۴- کشورهای استعمارگر روسیه و انگلستان در دوره ناصردین شاه به چه امتیازهای اقتصادی مهمی دست یافتند؟

تأسیس بانک، استخراج معادن نفت، بهره برداری از جنگل و شیلات

۱۵- واگذاری امتیازات اقتصادی چگونه آسیب های را به صنعت و بازرگانی کشور ما وارد کرد؟

شرکت های بازرگانی خارجی که به دنبال بازارهای مصرف جدید بودند، در بیشتر شهرهای ایران شعبه هایی تأسیس کردند و به خرید و فروش مشغول شدند. این شرکت ها معمولاً کالاهای اروپایی را بدون پرداخت حقوق گمرکی و یا با حقوق گمرکی بسیار ناچیزی وارد کشور می کردند. تولیدکنندگان و بازرگانان ایرانی چون نمی توانستند با این شرکت ها رقابت کنند، روز به روز ضعیف تر و دچار ورشکستگی شدند.

۱۶- علت مخالفت مردم با واگذاری امتیازات اقتصادی به بیگانگان چه بود؟

واگذاری امتیازهای اقتصادی به روسیه و انگلستان موجب تسلط هرچه بیشتر بیگانگان بر منابع ثروت و بازار کشور می شد.

۱۷- رهبری اعتراض مردم علیه واگذاری امتیازهای اقتصادی به روسیه و انگلستان چه گروهی بر عهده داشتند؟

روحانیون که از گروه های آگاه مورد احترام و اعتماد جامعه ایران در عصر قاجار بودند.

۱۸- یکی از گسترده ترین جنبش های اجتماعی که در اعتراض به واگذاری امتیازهای اقتصادی به بیگانگان شکل گرفت چه بود؟

نهضت تنباکو

۱۹- در دوره ناصردین شاه، توتون و تنباکو از عمده ترین محصولات کشاورزی ایران بود.

۲۰- امتیاز توتون و تنباکو به چه کسی واگذار شد و چه موادی را شامل می شد؟

یک نفر انگلیسی به نام تالبوت با پرداخت رشوه به درباریان، امتیاز انحصاری خرید و فروش توتون و تنباکو ایران را به مدت پنجاه سال به دست آورد. براساس این امتیاز، ایرانیان نمی توانستند محصول توتون و تنباکو خود را به کسی غیر از او بفروشند. در مقابل، تالبوت نیز تعهد کرده بود که هر سال ۱۵۰۰۰ لیره انگلیس به همراه یک چهارم سود سالانه خود را به حکومت ایران پرداخت کند.

۲۱- مخالفان واگذاری امتیاز توتون و تنباکو به تالبوت شامل چه کسانی بودند؟

مردم - بازرگانان - روحانیون - دولت انگلیس

۲۲- آیت الله میرزا حسن شیرازی، مرجع تقلید شیعیان در سامرا، در حمایت از نهضت، استفاده از توتون و تنباکو را حرام اعلام کرد.

۲۳- چرا ناصردین شاه مجبور شد امتیاز توتون و تنباکو را لغو کند؟

با حکم شرعی آیت الله میرزا حسن شیرازی که استفاده از توتون و تنباکو را حرام اعلام کرد سبب شد که مردم

و حتی کارکنان کاخ ناصردین شاه، قلبان ها را بشکنند و از مصرف توتون و تنباکو خودداری کنند. با اوج گرفتن نهضت، ناصردین شاه مجبور شد امتیاز را لغو کند و غرامت و خسارت نیز به تالبوت بپردازد.

۲۴- نهضت تنباکو نخستین حرکت جدی مردم ایران برای رهایی از نفوذ و سلطه خارجی و ایستادگی در برابر ستم داخلی بود.

۲۵- پیروزی در نهضت تنباکو چه پیامدی داشت؟

حس اعتماد به نفس و روحیه مقاومت و مبارزه را در مردم تقویت کرد.

۲۶- چه امتیازاتی از سوی ایران در دوره قاجار به انگلیسی ها واگذار گردیده بود؟

* احداث تلگراف، * رویتر: بهره برداری از جنگلها و معادن ایران به جز طلا و نقره، * کشتی رانی در کارون،

* بخت آزمایی (لاتاری)، * تأسیس بانک شاهنشاهی، * خرید و فروش انحصاری توتون و تنباکو، * داری: استخراج معادن نفت

۲۷- چه امتیازاتی از سوی ایران در دوره قاجار به روس ها واگذار گردیده بود؟

* شیلات شمال، * بانک استقراضی روس، * تشکیل نیروی قزاق، * احداث راه شوسه بین انزلی و قزوین، * قرارداد گمرکی